

2. Præterea. Corpus quod superabundat lumine, potest illuminare corpus quod in lumine deficit, sicut Sol Lunam. Sed superiores demones magis abundant in participatione luminis naturalis. Ergo videtur quod superiores demones possunt inferiores illuminare.

Sed contra. Illuminatio cum purgatione est, & perfectione, ut supra dictum est (quest. cv. art. 1. in arg. Sed cont. & art. 2. ad 1.) Sed purgare non convenit demonibus, secundum illud Eccl. xxxv. 4. Ab immundo quid mundabitur? Ergo etiam neque illuminare.

Respondeo dicendum, quod in demonibus non potest esse illuminatio proprie. Dicitur enim supra (quest. cv. art. 1.) quod illuminatio proprie est manifestatio veritatis, secundum quod habet ordinem ad Deum, qui illuminat omnem intellectum. Alia autem manifestatio veritatis potest esse locutio, sicut cum unus Angelus alteri suum conceptum manifestat. Pervertis autem demonum hoc habet quod unus alium non intendit ordinare ad Deum, sed magis ab ordinae divino abducere: & ideo unus demon alium non illuminat; sed unus alii suum conceptum per modum locutionis intimare potest.

Ad primum ergo dicendum, quod non quilibet veritatis manifestatio habet rationem illuminationis, sed solum quæ dicta est (in corp. art.)

Ad secundum dicendum, quod secundum ea quæ ad naturalem cognitionem pertinent, non est necessaria manifestatio veritatis, neque in Angelis, neque in demonibus: quia, sicut supra dictum est (quest. lv. art. 2. & lxxviii. art. 1.) statim à principio suæ conditionis omnia cognoverunt quæ ad naturalem cognitionem pertinent. Et ideo major plenitudo naturalis luminis, quæ est in superioribus demonibus, non potest esse ratio illuminationis.

ARTICULUS IV.

Utrum boni Angeli habeant prælationem super malos.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod boni Angeli non habeant prælationem super malos. Prælatio enim Angelorum præcipue attenditur secundum illuminationes. Sed mali Angeli, cum se tenebræ, non illuminantur à bonis. Ergo boni Angeli non sunt prælati super malos.

2. Præterea. Ad negligentiam præsentis pertinere videntur ea quæ per subditos male fiunt. Sed demones multa mala faciunt. Si igitur subsum prælationibus bonorum Angelorum, videtur in Angelis bonis esse aliqua negligentia: quod est inconveniens.

3. Præterea. Prælatio Angelorum sequitur naturæ ordinem, ut supra dictum est (art. 1. hujus quest.) Sed si demones de singulis ordinibus ceciderunt, ut communiter dicitur, multi demones multis bonis Angelis sunt superiores ordine naturæ. Non ergo boni Angeli prælationem habent super omnes malos.

Sed contra est quod Augustinus dicit III. de Trinit. (cap. xv. à princ.) quod spiritus viri deservit, atque peccator regitur per spiritum viri rationalem, piuum, & justum: & Gregorius dicit (hom. xxxv. in Evan. circa med.) quod Peccatores sunt Angeli quorum divini virtutes adversa subiecta sunt.

Respondeo dicendum, quod totus ordo prælationis primo, & originaliter est in Deo; & participatur à creaturis, secundum quod Deo magis appropinquant. Ille enim creaturæ super alias influentiam habent quæ sunt perfectiores, & Deo propinquiores. Maxima autem perfectio, & per quam maxime Deo appropinquatur, est creaturarum fruendum Deo, sicut sunt sancti Angeli: quæ perfectione demones privantur: & ideo boni Angeli super malos prælationem habent, & hi per eos reguntur.

Ad primum ergo dicendum, quod per sanctos Angelos multa de divinis mysteriis demonibus revelantur, cum divina iustitia exigat ut per demones aliqua fiant vel ad punitionem malorum, vel ad exercitationem bonorum: sicut in rebus humanis afflictores iudicis revelat tortoribus ejus sententiam. Hujusmodi autem revelationes, si ad Angelos revelantes comparentur, illuminationes sunt, quia ordinant eas ad Deum; ex parte vero demonum non sunt illuminationes, quia eas in Deum non ordinant, sed ad expletionem propriæ iniquitatis.

Ad secundum dicendum, quod sancti Angeli sunt ministri divinæ sapientiæ. Unde sicut divina sapientiæ permittit aliqua mala fieri per malos Angelos, vel homines, propter bona quæ ex eis elicit; ita & boni Angeli non totaliter cohibent malos à nocendo.

Ad tertium dicendum, quod Angelus qui est inferior ordine naturæ, præest demonibus, quamvis superioribus ordine naturæ quia virtus divinæ iustitiæ, cui inhærent boni Angeli, potior est quam virtus naturalis Angelorum. Unde & apud homines spiritus naturalis iudicat omnia, ut dicitur I. ad Cor. 11. 13. & Philoſophus dicit in Lib. III. Ethicor. (cap. iv.) quod virtuosus est regula, & mensura omnium humanorum actuum.

QUESTIO CX.

De præsentia Angelorum super creaturam corporalem.

in quatuor articulis divisæ.

Deinde considerandum est de præsentia Angelorum super creaturam corporalem: & circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo, utrum creatura corporalis administraretur per Angelos.

Secundo, utrum creatura corporalis obediat Angelis ad nutum.

Tertio, utrum Angeli sua virtute possint immediate movere corpora localiter.

Quarto, utrum Angeli boni, vel mali possint facere miracula.

ARTICULUS I.

Utrum creatura corporalis administraretur per Angelos.

II. dist. xiv. art. 3. & III. cont. cap. lxxviii. & lxxxiii. & v. art. 8. & opus. 11. cap. cxxv. & opus. x. art. 1. usque ad 15. & opus. xx.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod creatura corporalis non administraretur per Angelos. Res enim quæ habent determinatum modum operandi, non indigent gubernari ab aliquo præsentente: ideo enim indigentur gubernari ne aliter operentur quam oporteat. Sed res corporales habent determinatas actiones ex naturis sibi divinitus datis. Non ergo indigent gubernatione Angelorum.

2. Præterea. Inferiora in entibus gubernantur per superiora. Sed in corporibus quedam inferiora, quedam superiora. Inferiora igitur gubernantur per superiora. Non ergo est necessarium quod gubernentur per Angelos.

3. Præterea. Diversi ordines Angelorum distinguuntur secundum diversa officia. Sed si creaturæ corporales administrantur per Angelos, tot erunt officia Angelorum, quot sunt species rerum. Ergo etiam tot erunt ordines Angelorum, quot sunt species rerum: quod est contra supra dicta (quest. cviii. art. 2. & 6.) Non ergo corporalis creatura administratur per Angelos.

Sed contra est quod Augustinus dicit III. de Trinit. (cap. iv.) quod omnia corpora reguntur per spiritum vite rationalem: & Gregorius dicit in IV. Dial. (cap. v.) quod in hoc mundo visibili nihil nisi per creaturam invisibilem disponi potest.

Respondeo dicendum, quod tam in rebus humanis, quam in rebus naturalibus hoc communiter invenitur quod potestas particularis gubernatur: & regitur à potestate uni-

8. Th. Op. Tom. I.

versali, sicut potestas Ballivi gubernatur à potestate Regis. Et in Angelis etiam est dictum (quest. lvi. art. 3. & quest. cviii. art. 1.) quod superiores Angeli qui præsent inferioribus, habent scientiam magis universalem. Manifestum est autem quod virtus cuiuslibet corporis est magis particularis quam virtus spiritualis substantiæ: nam omnis forma corporalis est forma individuata per materiam, & determinata ad hic & nunc; forma autem immateriales sunt absolute, & intelligibiles. Et ideo sicut inferiores Angeli, qui habent formas minus universales, reguntur per superiores; ita omnia corporalia reguntur per Angelos. Et hoc non solum à sanctis Doctoribus ponitur, sed etiam ab omnibus Philoſophis qui incorporeas substantias posuerunt.

Ad primum ergo dicendum, quod res corporales habent determinatas actiones; sed has actiones non exercent, nisi secundum quod moventur: quia proprium corporis est quod non agat nisi per motum. Et ideo oportet quod creatura corporalis à spirituali moveatur.

Ad secundum dicendum, quod ratio ista procedit secundum opinionem Aristotelis (III. Met. text. 44.) qui posuit quod corpora caelestia moventur à substantiis spiritualibus; quarum numerum conatus fuit assignare secundum numerum motuum qui apparent in corporibus caelestibus. Sed non potest, quod essent aliqua substantiæ spirituales quæ haberent immediatam præsentiam supra inferiora corpora, nisi forte animas humanas; & hoc ideo quia non consideravit aliquas operationes in inferioribus corporibus exerceri nisi naturales, ad quas sufficiebat motus corporum caelestium. Sed quia nos ponimus, multa in corporibus inferioribus fieri præter naturales actiones inferiorem; ad quæ non sufficiunt virtutes caelestium corporum; ideo secundum nos necesse est ponere, quod Angeli habeant immediatam præsentiam non solum supra caelestia corpora, sed etiam supra corpora inferiora.

Ad tertium dicendum, quod de substantiis immaterialibus diversimode Philoſophi sunt locuti. Plato enim posuit, substantias immateriales esse rationes, & species sensibilibus corporum, & quasdam alii universales; & ideo posuit, substantias immateriales habere præsentiam immediatam circa omnia sensibilia corpora, & diversas circa diversa. Aristoteles autem posuit (XII. Metaph. text. 43.) quod substantiæ immateriales non sunt species corporum sensibilibus, sed aliquid altius, & universalius: & ideo non attribuit eis immediatam præsentiam supra singula corpora, sed solum supra universalia agentia, quæ sunt corpora caelestia. Avicenna vero mediam viam fecutus est. Po-

Yyy

suit

xv. *Quæ procedunt de ore, &c.* quod diabolus non est immisus malarum cogitationum, sed incensor. Damascenus autem ulterius dicit, quod etiam est immisus. Dicit enim in II. Lib. (orth. Fid. cap. 17.) quod omnis malitia, & immunda passiones ex demonibus excogitatae sunt, & immittere homini sunt concessi: & pari ratione Angeli boni immittunt, & incendunt bonas cogitationes. Sed hoc non possent facere, nisi immutarent voluntatem. Ergo immutant voluntatem.

3. Præterea. Angelus, sicut est dictum (art. præc.) illuminat intellectum hominis medianibus phantasmatis. Sed sicut phantasia, quæ deservit intellectui, potest immutari ab Angelo; ita & appetitus sensitivus, qui deservit voluntati: quia ipse etiam est vis utens organo corporali. Ergo sicut illuminat intellectum, ita potest immutare voluntatem.

Sed contra est quod immutare voluntatem est proprium Dei, secundum illud Prov. xx. 1. *Cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit, vertet illud.*

Respondeo dicendum, quod voluntas potest immutari dupliciter. Uno modo ab interiori; & sic cum motus voluntatis non sit aliud quam inclinatio voluntatis in rem volitam, solus Dei est sic immutare voluntatem, qui dat naturæ intellectuali virtutem talis inclinationis. Sicut enim inclinatio naturalis non est nisi ab eo qui dat naturam; ita inclinatio voluntaria non est nisi a Deo, qui causat voluntatem.

Alio modo movetur voluntas ab exteriori; & hoc in Angelo est uno modo tantum; scilicet a bono apprehenso per intellectum: unde secundum quod aliquis est causa quod aliquid apprehendatur ut bonum ad appetendum, secundum hoc movet voluntatem. Et sic solus Deus efficaciter potest movere voluntatem; Angelus autem, & homo per modum suadentis, ut supra dictum est (quæst. cv. art. 2.)

Sed præter hunc modum etiam alter movetur in hominibus voluntas ab exteriori, scilicet ex passione existente circa appetitum sensitivum; sicut ex concupiscentia, vel ira inclinatur voluntas ad aliquid volendum. Et sic etiam Angeli, inquantum possunt concitare huiusmodi passiones, possunt voluntatem movere, non tamen ex necessitate: quia voluntas semper remanet libera ad consentendum, vel resistendum passioni.

Ad primum ergo dicendum, quod ministri Dei (vel homines, vel Angeli) dicuntur urere vitia, & inflammare ad virtutes per modum persuasionis.

Ad secundum dicendum, quod demones non possunt immittere cogitationes interius eas causando, cum usus cogitativæ vir-

tutis subiaceat voluntati; dicitur tamen diabolus incensor cogitationum, inquantum incitatur ad cogitandum, vel ad appetendum cogitata per modum persuadentis, vel passionem concitantis. Ex hoc ipsum incendere Damascenus vocat immittere, quia talis operatio interius fit. Sed bonæ cogitationes attribuantur alicui principio, scilicet Deo, licet Angelorum ministerio procurantur.

Ad tertium dicendum, quod intellectus humanus secundum præsentem statum non potest intelligere nisi convertendo se ad phantasmata; sed voluntas humana potest aliquid velle ex iudicio rationis, non sequendo passionem appetitus sensitivi. Unde non est simile.

ARTICULUS III. 547

Utrum Angelus possit immutare imaginationem hominis.

II. dist. viii. art. 5. corp. & ver. quæst. xi. art. 3. & quæst. xii. art. 8. & mal. quæst.

xvi. art. 11.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod Angelus non possit immutare imaginationem hominis. Phantasia enim ut dicitur in Lib. II. de Anima (tex. 161.) est motus factus a sensu secundum actum. Sed si fieret per immutationem Angeli, non fieret a sensu secundum actum. Ergo est contra rationem phantasiæ, quæ est actus imaginativæ virtutis ut sit per immutationem Angeli.

2. Præterea. Formæ quæ sunt in imaginatione, cum sint spirituales, sunt nobiliores formis quæ sunt in materia sensibili. Sed Angelus non potest imprimere formas in materia sensibili, ut dictum est (quæst. præc. art. 2.) Ergo non potest imprimere formas in imaginatione; & ita non potest eam immutare.

3. Præterea. Augustinus dicit in XII. super Genes. ad lit. (cap. xii. in fin.) *Commixtione alterius spiritus fieri potest ut ea que ipse fecit, per huiusmodi imagines, ei cui miscetur, ostendat, sive intelligenti, sive ut ab alio intellecta pandantur.* Sed non videtur quod Angelus possit misceri imaginationi humanæ, neque quod imaginatio possit capere intelligibilia quæ Angelus cognoscit. Ergo videtur quod Angelus non possit immutare imaginati nem.

4. Præterea. In visione imaginaria homo adheret similitudinibus rerum quasi ipsis rebus. Sed in hoc est quædam deceptio. Cum ergo Angelus bonus non possit esse causa deceptionis, videtur quod non possit causare imaginariam visionem, imaginationem immutando.

Sed contra est quod ea quæ apparent in somnis, videntur imaginaria visione. Sed Angeli revelant aliqua in somnis, ut patet Matth. 1. & 11. de Angelo qui Joseph in somnis apparuit. Ergo Angelus potest imaginationem movere. Ref-

Respondeo dicendum quod Angelus tam bonus, quam malus virtute naturæ suæ potest movere imaginationem hominis. Quod quidem sic considerari potest. Dicitur enim supra (quæst. præc. art. 3.) quod natura corporalis obedit Angelo ad motum localem. Illa ergo quæ ex motu locali aliquorum corporum possunt causari, subsunt virtuti naturali Angelorum. Manifestum est autem quod apparitiones imaginariæ causantur interdum in nobis ex locali mutatione corporali spirituum, & humorum. Unde Aristoteles in Lib. de som. & vigil. (vel Lib. de insom. qui illi annexitur, cap. 111. & 114.) assignans causam apparitionis somniorum, dicit quod cum animal dormit, descendente plurimo sanguine ad principium sensitivum, simul descendunt motus, id est impressiones relicte ex sensibilibus motionibus, quæ in spiritibus sensibilibus conservantur & movent principium sensitivum, ita quod sit quædam apparitio, ac si tunc principium sensitivum à rebus ipsis exterioribus mutaretur. Et tanta potest esse commotio spirituum, & humorum, quod huiusmodi apparitiones etiam vigilantibus fiant, sicut patet in phreneticis, & in aliis huiusmodi. Sicut igitur, hoc fit per naturalem commotionem humorum, & quandoque etiam per voluntatem hominis, qui voluntarie imaginatur quod prius sensit; ita etiam hoc potest fieri virtute Angeli boni, vel mali, quandoque quidem cum alienatione à corporeis sensibus, quandoque autem absque tali alienatione.

Ad primum ergo dicendum, quod principium phantasiæ est à sensu secundum actum. Non enim possumus imaginari quæ nullo modo sentimus, vel secundum totum, vel secundum partem; sicut cæcus natus non potest imaginari colorem. Sed aliquando imaginatio informatur, ut actus phantastici motus confurgat ab impressionibus interius conservatis, ut dictum est (in corp. art.)

Ad secundum dicendum, quod Angelus transmutat imaginationem, non quidem imprimendo aliquam formam imaginariam nullo modo per sensum prius acceptam (non enim posset facere quod cæcus imaginaretur colores;) sed hoc facit per motum localem spirituum, & humorum, ut dictum est (in corp. art.)

Ad tertium dicendum, quod commixtio sive spiritus angelici ad imaginationem humanam non est per essentiam, sed per effectum, quem prædicto modo in imaginatione facit; qui demonstrat quæ ipse novit, non tamen eo modo quo ipse novit.

Ad quartum dicendum, quod Angelus

causans aliquam imaginariam visionem, quandoque quidem simul intellectum illuminat, ut cognoscatur quid per huiusmodi similitudines significetur; & tunc nulla est deceptio: quandoque vero per operationem Angeli humido similitudines rerum apparentia magnitudine: nec tamen tunc causatur deceptio ab Angelo, sed ex defectu intellectus eius cui talia apparent; sicut nec Christus fuit causa deceptionis in hoc quod multa turbis in parabolis proposuit quæ non exposuit eis.

ARTICULUS IV. 547

Utrum Angelus possit immutare sensum humanum.

Locis supra act. 13. induct.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod Angelus non possit immutare sensum humanum. Operatio enim sensitiva est operatio vitæ. Huiusmodi autem operatio non est à principio extrinseco. Non ergo operatio sensitiva potest causari ab Angelo.

2. Præterea. Virtus sensitiva est nobilior quam nutritiva. Sed Angelus, ut videtur, non potest mutare virtutem nutritivam, sicut nec alias formas naturales. Ergo neque virtutem sensitivam immutare potest.

3. Præterea. Sensus naturaliter movetur à sensibili. Sed Angelus non potest immutare naturæ ordinem, ut supra dictum est (quæst. ex. art. 4.) Ergo Angelus non potest immutare sensum, sed semper sensus à sensibili immutatur.

Sed contra est quod Angeli qui subverterunt Sodomam peremerunt Sodomitarum cecitate, (vel à aorasia) ut ostium domus invadere non possent, ut dicitur Genes. xix. 11. Et simile legitur IV. Regum vi. de Syris, quos Eliseus duxit in Samariam.

Respondeo dicendum, quod sensus immutatur dupliciter: uno modo ab exteriori, sicut cum mutatur à sensibili; alio modo ab interiori. Videmus enim quod, perturbatis spiritibus, & humoribus, immutatur sensus. Lingua enim infirmi, quia plena est cholericum humore, omnia sentit ut amara: & simile contingit in aliis sensibus. Utroque autem modo Angelus potest immutare sensum hominum sua naturali virtute. Potest enim Angelus opponere exteriori sensui sensibile aliud vel à natura formatum, vel aliud de novo formando, sicut facit dum corpus assumit, ut supra dictum est (quæst. lxx. art. 2.) Similiter etiam potest interius commovere spiritus, & humores, ut supra dictum est (art. præc.) ex quibus sensus diversimode immutentur.

Ad

(a) Cod. Alcan. acrisia Edit. Rom. auctia.

cum miracula per privatos contractus; boni Christiani per publicam justitiam; mali Christiani per signa publicæ justitiæ. Sed magi faciunt miracula per hoc quod exaudiantur à demonibus, ut ipse alibi in eodem Lib. dicit (ibid.) Ergo demones miracula possunt facere. Ergo multo magis Angeli boni.

3. Præterea Augustinus in eodem Lib. (loc. cit.) dicit, quod omnia que visibilibus sunt, etiam per inferiores potestates aeris hujus non absurde fieri posse creduntur. Sed quando effectus aliquis naturalium causarum produciuntur abque ordine naturalis causæ, hoc dicimus esse miraculum, puta cum aliquis sanatur à febre non per operationem naturæ. Ergo Angeli, & demones possunt facere miracula.

4. Præterea Virtus superior non subditur ordini inferioris causæ. Sed natura corporalis est inferior Angelo. Ergo Angelus potest operari præter ordinem corporalium agentium: quod est miracula facere.

Sed contra est quod de Deo dicitur in Psal. cxxxv. 4. *Qui facit mirabilia magna solus.*

Respondeo dicendum, quod miraculum proprie dicitur, cum aliquid fit præter ordinem naturæ. Sed non sufficit ad rationem miraculi, si aliquid fiat præter ordinem naturæ alicujus particularis: quia sic cum aliquis projicit lapidem sursum, miraculum faceret, cum hoc sit præter ordinem naturæ lapidis. Ex hoc ergo aliquid dicitur esse miraculum, quod fit præter ordinem totius naturæ creatæ. Hoc autem non potest facere nisi Deus: quia quicquid facit Angelus, vel quæcumque alia creatura propria virtute, hoc fit secundum ordinem naturæ creatæ; & sic non est miraculum. Unde relinquitur quod solus Deus miracula facere possit.

Ad primum ergo dicendum, quod Angeli aliqui dicuntur miracula facere; vel quia ad eorum desiderium Deus miracula facit sicut & sancti homines dicuntur miracula facere; vel quia aliquid ministerium exhibent in miraculis quæ sunt, sicut colligendo pulveres in resurrectione communi, vel hujusmodi aliquid agendo.

Ad secundum dicendum, quod miracula simpliciter loquendo dicuntur, ut dictum est (in corp. art.) cum aliqua sunt præter ordinem totius naturæ creatæ. Sed quia non omnis virtus naturæ creatæ est nota nobis, ideo cum aliquid fit præter ordinem naturæ creatæ nobis notæ per virtutem creatam nobis ignotam, est miraculum quoad nos. Sic igitur cum demones aliquid faciunt sua virtute naturali, miracula dicuntur non simpliciter, sed quoad nos. Et hoc modo magi per demones miracula faciunt: & dicuntur fieri per privatos contractus, quia qualibet virtus crea-

turæ in universo se habet ut virtus alicujus privatæ personæ in civitate. Unde cum magus aliquid facit per pactum initum cum demone, hoc fit quasi per quemdam privatum contractum. Sed justitia divina est in toto universo sicut lex publica in civitate. Et ideo boni Christiani, in quantum per justitiam divinam miracula faciunt, dicuntur facere miracula per publicam justitiam; mali autem Christiani per signa publicæ justitiæ, sicut invocando nomen Christi, vel exhibendo aliqua sacramenta.

Ad tertium dicendum, quod spirituales potestates possunt facere ea quæ visibilibus sunt in hoc mundo, adhibendo corporalia semina per motum localem.

Ad quartum dicendum, quod licet Angeli possint aliquid facere præter ordinem naturæ corporalis; non tamen possunt aliquid facere præter ordinem totius creaturæ: quod exigitur ad rationem miraculi, ut dictum est (in corp. art.)

QUÆSTIO CXI.

De actione Angelorum in homines,

in quatuor articulos divisâ.

Deinde considerandum est de actione Angelorum in homines: & primo quaeritur, utrum possint eos immutare sua virtute naturali; secundo, quomodo mittantur à Deo in ministerium hominum; tertio, quomodo custodiant homines.

Circa primum quaeruntur quatuor.

Primo, utrum Angelus possit illuminare intellectum hominis.

Secundo, utrum possit immutare affectum ejus.

Tertio, utrum possit immutare imaginationem ejus.

Quarto, utrum possit immutare sensum ejus.

ARTICULUS I.

Utrum Angelus possit illuminare hominem.

2. quæst. cxii. art. 2. ad 2. & II. diff. xviii. quæst. 11. art. 2. ad 3. 4. & 5. & III. cont. cap. lxxxii. & ver. quæst. xii. art. 1. & quod. 18. quæst. 14. art. 5. corp.

AD primum sic proceditur. Videtur quod Angelus non possit illuminare hominem. Homo enim illuminatur per fidem: unde Dionysius in eccles. Hierarc. (cap. 11.) illu-

illuminationem attribuit baptismo, qui est fidei sacramentum. Sed fides immediate est à Deo, secundum illud ad Ephes. 11. 8. *Gratia estis salvati per fidem, & non ex vobis: Dei enim donum est.* Ergo homo non illuminatur ab Angelo, sed immediate à Deo.

2. Præterea Super illud Roman. 1. *Deus illis manifestavit*, dicit Glossa (ordin.) quod, „non solum ratio naturalis ad hoc profuit, ut divina hominibus manifestarentur; sed „Deus illis revelavit per opus suum, scilicet per creaturam. Sed utrumque est à Deo immediate, scilicet ratio naturalis, & creatura. Ergo Deus immediate illuminat hominem.

3. Præterea. Quicumque illuminatur, cognoscit suam illuminationem. Sed homines non percipiunt se ab Angelis illuminari. Ergo non illuminantur ab eis.

Sed contra est quod Dionysius probat in 1v. cap. cæl. Hierarc. quod *revelationes divinarum perveniunt ad homines mediantibus Angelis*, ut supra dictum est (quæst. cviii. art. 6.) Hujusmodi autem revelationes sunt illuminationes, ut supra dictum est (quæst. cvii. art. 1. & quæst. cviii. art. 1.) Ergo homines illuminantur per Angelos.

Respondeo dicendum, quod cum divinæ providentiæ ordo habeat ut actionibus superiorum inferiora subdantur, ut supra dictum est (art. 1. quæst. præc.) sicut inferiores Angeli illuminantur per superiores; ita homines, qui sunt Angelis inferiores, per eos illuminantur.

Sed modus utriusque illuminationis quodammodo est similis, & quodammodo diversus. Dictum est enim supra quæst. (cvi. art. 1.) quod illuminatio quæ est manifestatio divinæ veritatis, secundum duo attenditur; scilicet secundum quod intellectus inferior confortatur per actionem intellectus superioris; & secundum quod proponuntur intellectui inferiori species intelligibiles quæ sunt in superiori, ut capi possint ab inferiori. Et hoc quidem in Angelis fit, secundum quod superior Angelus veritatem universalem conceptam dividit secundum capacitatem inferioris Angeli, ut supra dictum est (quæst. cvii. art. 1.) Sed intellectus humanus non potest ipsam intelligibilem veritatem nudam capere: quia connaturale est ei ut intelligat per conversionem adphantasmata, ut supra dictum est (quæst. lxxxiv. art. 7.) Et ideo intelligibilem veritatem proponunt Angeli hominibus sub similitudinibus sensibilium, secundum illud quod dicit Dionysius 1. cap. cæl. Hier. quod *impossibile est aliter nobis lucere à vobis radiis, nisi varietate sacrorum velaminum circumvolvatur.* Ex alia vero parte intellectus humanus, tamquam inferior, fortificatur per actionem intellectus angelici. Et secundum hæc duo as-

tenditur illuminatio qua homo illuminatur ab Angelo.

Ad primum ergo dicendum, quod ad fidem duo concurrunt. Primo quidem habitus intellectus, quo disponitur ad obediendum voluntati tendenti in divinam veritatem. Intellectus enim assentit veritati fidei, non quasi convictus ratione, sed quasi imperatus à voluntate. Nullus enim credit nisi volens, ut Augustinus dicit (tract. xxvi. in Joann. 2. princ.) Et quantum ad hoc fides est à solo Deo. Secundo requiritur ad fidem quod credibilia proponantur credenti: & hoc quidem fit per hominem, secundum quod *fides est ex auditu*, ut dicitur Rom. x. 17. sed per Angelos principaliter, per quos hominibus revelantur divina. Unde Angeli operantur aliquid ad illuminationem fidei: & tamen homines illuminantur ab Angelis, non solum de credendis, sed etiam de agendis.

Ad secundum dicendum, quod ratio naturalis, quæ est immediate à Deo, potest per Angelum confortari, ut dictum est (quæst. cvii. art. 1.) & similiter ex speciebus à creaturis acceptis tanto altior elicitur intelligibilis veritas, quanto intellectus humanus fuerit fortior. Et sic per Angelum adjuvatur homo, ut ex creaturis perfectius in divinam cognitionem deveniat.

Ad tertium dicendum, quod operatio intellectualis, & illuminatio dupliciter possunt considerari. Uno modo ex parte rei intellectæ; & sic quicumque intelligit, vel illuminatur, cognoscit se intelligere, vel illuminari, quia cognoscit rem sibi esse manifestam. Alio modo ex parte principii; & sic non quicumque intelligit aliquam veritatem, cognoscit quid sit intellectus, qui est principium intellectualis operationis. Et similiter non quicumque illuminatur ab Angelo, cognoscit se ab Angelo illuminari.

ARTICULUS II.

Utrum Angeli possint immutare voluntatem hominis.

1. 2. quæst. lxxv. art. 3. & II. diff. viii. art. 5. corp. & III. cont. cap. lxxxviii. xci. & xcii. & ver. quæst. xxii. art. 9. & mal. quæst. xvi. art. 11.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod Angeli possint immutare voluntatem hominis. Quia super illud Hebr. 1. 7. *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam igni*, dicit Glossa (ordin.) quod „ignis sunt, dum spiritus fervent, & vitia nostra urunt. Sed hoc non esset, nisi voluntatem immutarent. Ergo Angeli possunt immutare voluntatem.

2. Præterea. Beda dicit (super illud Matth. xv.

sunt enim cum Platone aliquam substantiam spirituales præsentem immediate spheræ activorum, & passivorum, eo quod sicut Plato ponebat, quod formæ horum sensibilibus derivantur à substantiis immaterialibus, ita etiam Avicenna hoc posuit. Sed in hoc à Platone differt, quod posuit unam tantum substantiam immaterialem præsentem omnibus corporibus inferioribus, quam vocavit *intelligentiam agentem*. Doctores autem sancti posuerunt, sicut Platonici, diversas res corporeas substantias spirituales esse præpositas. Dicit enim Augustinus in Lib. lxxxiiii. Qq. (quæst. lxxix. in prin.) *Unaquæque res visibilis in hoc mundo habet angelicam potestatem sibi præpositam: & Damascenus dicit (Lib. II. or. Fid. cap. IV.) Diabolus erat ex eis angelicis virtutibus quæ præerant terrestri ordini: & Origines dicit super illud Numer. xxii. Cum vidisset asina Angelum, quod opus est mundo Angelis, qui præstant super bestias, & præstant animalium navitatibus, & virgultorum, & plantationum, & ceterarum rerum incrementis.* Sed hoc non est ponendum propter hoc quod secundum suam naturam unus Angelus magis se habeat ad præstandum animalibus quam plantis: quia, quilibet Angelus, etiam minimus, habet altiore virtutem, & universaliorem quam aliquid genus corporali; sed ex ordine divinæ sapientiæ, quæ diversis rebus diversos rectores præposuit. Nec tamen propter hoc sequitur quod sint plures ordines Angelorum quam novem: quia, sicut supra dictum est (quæst. cviii. art. 6.) ordines distinguuntur secundum generalia officia. Unde sicut secundum Gregorium (hom. xxxiv. in Evang. à med.) ad ordinem *Potesasum* pertinent omnes Angeli qui habent proprie præsentiam super demones; ita ad ordinem *Virtutum* pertinere videntur omnes Angeli qui habent præsentiam super res pure corporeas: horum enim ministerio interdum etiam miracula fiunt.

ARTICULUS II.

Utrum materia corporalis obediat Angelis ad nutum.

1. 2. quæst. lxxx. art. 2. cor. & III. cont. cap. ciii. & pot. quæst. vi. art. 3. & mal. quæst. xvi. art. 9. & 10. & quod. ix. art. 10.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod materia corporalis obediat Angelis ad nutum. Major est enim virtus Angeli quam virtus animæ. Sed conceptioni animæ obediat materia corporalis: immutat enim corpus hominis ex conceptione animæ ad calorem, & frigus, & quandoque usque ad sanitatem, & ægitudinem. Ergo multo magis secundum

conceptionem Angeli materia corporalis transmutatur.

2. Præterea. Quicquid potest virtus inferior, potest virtus superior. Sed virtus Angeli est superior quam virtus corporalis: corpus autem sua virtute potest transmutare materiam corporealem ad formam aliquam, sicut patet cum ignis generat ignem. Ergo multo fortius virtute sua Angeli possunt materiam corporealem transmutare ad aliquam formam.

3. Præterea. Tota natura corporalis administratur per Angelos, ut dictum est (arr. præc.) & sic videtur quod corpora se habent ad Angelos sicut instrumenta: nam ratio instrumenti est quod sit movens motum. Sed in effectibus aliquid invenitur ex virtute principalium agentium quod non potest esse per virtutem instrumenti; & hoc est id quod est principalis in effectu; sicut digestio nutrimenti est per virtutem caloris naturalis, qui est instrumentum animæ nutritivæ, sed quod generetur caro viva, est ex virtute animæ; similiter quod seceretur lignum, pertinet ad feram, sed quod perveniatur ad formam lechi, est ex virtute artificis. Ergo forma substantialis, quæ est principalis in effectibus corporalibus, est ex virtute Angelorum. Materiam ergo obediat ad sui informationem Angelis.

Sed contra est quod Augustinus dicit III. de Trinit. (cap. viii. in prin.) *Non est putandum, istis transgressoribus Angelis ad nutum servare hanc visibilitatem rerum materiam, sed sibi Deo.*

Respondeo dicendum, quod Platonici posuerunt, formas quæ sunt in materia, causari ex immaterialibus formis, quia formas materiales ponebant esse participationes quasdam immaterialium formarum. Et hos quantum ad aliquid secutus est Avicenna, qui posuit, omnes formas quæ sunt in materia, procedere à conceptione intelligentiæ; & quod agentia corporalia sunt solum disponentia ad formas.

Qui in hoc videntur fuisse decepti, quia existimaverunt formam quasi aliquid per se factum, ut sic ab aliquo formali principio procederet. Sed, sicut Philosophus probat in VII. Met. (text. 27.) hoc quod proprie fit, est compositum. Hoc enim proprie est quasi subsistens; forma autem non dicitur ens, quasi ipsa sit, sed sicut quo aliquid est: & sic per consequens nec forma proprie fit: ejus enim est fieri, cujus est esse, cum fieri nihil aliud sit quam via in esse. Manifestum est autem quod factum est simile facienti, quia omne agens agit sibi simile. Et ideo id quod facit res naturales, habet similitudinem cum composito; vel quia est compositum, sicut ignis generat ignem; vel quia totum compositum & quantum ad materiam, & quantum ad formam est in virtute ipsius, quod est

est proprium Dei. Sic igitur omnis informatio materiæ vel est à Deo immediate, vel ab aliquo agente corporali, non autem immediate ab Angelo.

Ad primum ergo dicendum, quod anima nostra unitur corpori ut forma; & sic non est mirum, si formaliter transmutatur ex conceptione ipsius; præsertim cum motus sensitivi appetitus, qui fit cum quadam transmutatione corporali, subdat imperio rationis. Angelus autem non sic se habet ad corpora naturalia: unde ratio non sequitur.

Ad secundum dicendum, quod id quod potest virtus inferior, potest superior, non eodem, sed excellentiori modo; sicut intellectus cognoscit sensibilia excellentiori modo quam sensus. Et sic Angelus excellentiori modo transmutat materiam corporealem quam agentia corporalia, scilicet movendo ipsa agentia corporalia tamquam causa superior.

Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet ex virtute Angelorum aliquos effectus sequi in rebus naturalibus ad quos agentia corporalia non sufficerent. Sed hoc non est Angelo obedire materiam ad nutum (sicut nec coquis obediat materia ad nutum, quia aliquem modum decoctionis operatur per ignem secundum aliquam artis moderationem, quam ignis per se non faceret) cum reducere materiam in actum formæ substantialis non excedat virtutem corporalis agentis: quia simile natum est sibi simile facere.

ARTICULUS III. 543

Utrum corpora obediant Angelis ad nutum localem.

Locis sup. art. 2. notatis.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod corpora non obediant Angelis ad motum localem. Motus enim localis corporum naturalium sequitur formas corporum. Sed Angeli non causant formas corporum naturalium, ut dictum est (arr. præc. & quæst. lxxv. art. 4.) Ergo neque possunt causare in eis motum localem.

2. Præterea. In VIII. Phys. (à tex. 54. usque ad 60.) probatur, quod motus localis est primus motuum. Sed Angeli non possunt causare alios motus, transmutando materiam formaliter. Ergo neque etiam possunt causare motum localem.

3. Præterea. Membra corporalia obediunt conceptioni animæ ad motum localem, in quantum habent in seipsis aliquid principium vite. In corporibus autem naturalibus non est aliquid principium vite. Ergo non obediunt Angelis ad motum localem.

Sed contra est quod Augustinus dicit III. de Trinit. (cap. viii. & ix. quod Angeli ad S. Thom. Op. Tom. I.

habent semina corporalia ad aliquos effectus producendos. Sed hoc non possunt facere nisi localiter movendo. Ergo corpora obediunt eis ad motum localem.

Respondeo dicendum, quod, sicut Dionysius dicit vi. cap. de div. Nom. (lect. 1.) *divina sapientia conjungit fines principum principum secundorum.* Ex quo patet quod natura inferior in sui supremo attingitur à natura superiori. Natura autem corporalis est infra naturam spirituales. Inter omnes autem motus corporeos perfectior est motus localis, ut probatur in VIII. Physic. (tex. 37.) Cujus ratio est, quia mobile secundum locum non est in potentia ad aliquid intrinsecum, in quantum hujusmodi, sed solum ad aliquid extrinsecum, scilicet ad locum. Et ideo natura corporalis nata est moveri immediate à natura spirituali secundum locum. Unde & Philosophi posuerunt, suprema corpora moveri localiter à spiritalibus substantiis: unde videmus quod anima movet corpus primo, & principaliter locali motu.

Ad primum ergo dicendum, quod in corporibus sunt alii motus locales præter eos qui consequuntur formas; sicut fluxus, & refluxus maris non consequitur formam substantialem aquæ, sed virtutem Lunæ; & multo magis aliqui motus locales consequi possunt virtutem spiritualium substantiarum.

Ad secundum dicendum, quod Angeli causando motum localem, tamquam priorem, per eum causare possunt alios motus, adhibendo scilicet agentia corporalia ad hujusmodi effectus producendos, sicut faber adhibet ignem ad emolitionem ferri.

Ad tertium dicendum, quod Angeli habent virtutem minus contractam quam animæ. Unde virtus motiva animæ contrahitur ad corpus unitum, quod per eam vivificatur; quod mediante alia potest movere. Sed virtus Angeli non est contracta ad aliquid corpus: unde potest corpora non conjuncta localiter movere.

ARTICULUS IV. 544

Utrum Angeli possint facere miracula.

2. 2. quæst. clxxxviii. art. 5. & III. cont. cap. cii. & ciii. & pot. quæst. vi. art. 3. & 4. & mal. quæst. xvi. art. 9. & opus. 11. cap. clxxxviii. & opus. xi. art. 5. usque ad 19.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod Angeli possint facere miracula. Dicit enim Gregorius (hom. xxxiv. in Evang. circ. med.) *Virtutes vocantur illi spiritus per quos signa, & miracula frequentius fiunt.*

2. Præterea. Augustinus dicit in Lib. lxxxiiii. Qq. (quæst. lxxix. à med.) quod magi faciunt

Ad primum ergo dicendum, quod principium sensitivæ operationis non potest esse abique principio interiori, quod est potentia sensitiva. Sed illud interius principium potest multipliciter ab exteriori principio commoveri, ut dictum est in corp. art.

Ad secundum dicendum, quod per commotionem inferiorem spirituum, & humorum potest Angelus aliquid operari ad immutandum actum potentie nutritivæ, & similiter potentie appetitivæ, & sensitivæ, & casuseumque potentie corporali organo utentis.

Ad tertium dicendum, quod præter ordinem totius creaturæ Angelus facere non potest; sed præter ordinem alicujus particularis naturæ facere potest, cum tali ordini non subdatur; & sic quodam singulari modo potest sensum immutare præter modum communem.

QUÆSTIO CXII.

De missione Angelorum.

Deinde considerandum est de missione Angelorum; & circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo, utrum aliqui Angelus mittantur in ministerium.

Secundo, utrum omnes mittantur.

Tertio, utrum illi qui mittuntur, assistant.

Quarto, de quibus ordinibus mittantur.

ARTICULUS I.

Utrum Angelus in ministerium mittatur.

Ad Heb. 11. lect. 6.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod Angelus in ministerium non mittatur. Omnis enim missio est ad aliquem determinatum locum. Sed actiones intellectuales non determinant aliquem locum, quia intellectus abstrahit ab hic & nunc. Cum igitur actiones angelicæ sint intellectuales, videtur quod Angelus ad suas actiones agendas non mittatur.

Præterea. Cælum empyreum est locus pertinet ad dignitatem Angelorum. Si igitur ad nos mittantur in ministerium, videtur quod eorum dignitati aliquid deprearet, quod est inconveniens.

Præterea. Exterior occupatio impedit sapientiæ contemplationem: unde dicitur Eccli. xxxv. Qui minoratur actu, percipiet sapientiam. Si igitur Angelus aliqui mittantur ad exteriora ministeria, videtur quod retardentur à contemplatione. Sed tota eorum beatitudo in contemplatione Dei consistit. Si

(a) Ita Cod. Alcan. cum editis. Cod. Camer. intellectus.

ergo mittentur; eorum beatitudo minueretur: quod est inconveniens.

Præterea. Ministerium est inferioris, unde dicitur Luc. xxi. Qui major est, qui recumbit, an ille qui ministrat nona qui recumbit? Sed Angelus sunt majores nobis ordine naturæ. Ergo non mittantur in ministerium nostrum.

Sed contra est quod dicitur Exod. xxxi. Ecce ego mittam Angelum meum, qui procedat te.

Respondeo dicendum, quod ex supradictis (quæst. cviii. art. 6. manifestum est quod aliqui Angelus in ministerium mittuntur à Deo. Ut enim supra dictum est (quæst. xliii. art. 1.) cum de missione divinarum personarum ageretur, ille mitti dicitur qui aliquo modo ab aliquo procedit, ut incipiat esse ubi prius non erat, vel ubi prius erat per alium modum. Filius enim, aut Spiritus Sanctus mitti dicitur ut à Patre procedens per originem; & incipit esse novo modo, id est per gratiam, vel naturam assumptam, ubi prius erat per Deitatis presentiam: Dei enim proprium est ubique esse, quia cum sit universalis agens, ejus virtus attingit omnia entia, unde est in omnibus rebus; ut supra dictum est (quæst. viii. art. 1.) Virtus autem Angelus, cum sit particulare agens, non attingit totum universum, sed sic attingit unum quod non attingit aliud: & ideo ita est hic, quod non alibi. Manifestum est autem per supradicta (quæst. cx. art. 1.) quod creatura corporalis per Angelos administratur. Cum igitur aliquid est hendum per aliquem Angelum circa aliquam creaturam corpoream, de novo applicatur Angelus illi corpori sua virtute; & sic Angelus de novo incipit ibi esse. Et hoc totum procedit ex imperio divino. Unde sequitur secundum præmissa quod Angelus à Deo mittatur. Sed actio quam Angelus missus exercet, procedit à Deo sicut à primo principio; cujus nutu, & auctoritate Angelus operatur; & in Deum reducitur sicut in ultimum finem: & hoc facit ratione ministerii: nam minister est sicut instrumentum (a) intelligens. Instrumentum autem ab alio movetur, & ejus actio ad aliud ordinatur: unde actiones Angelorum ministeria vocantur; & propter hoc dicuntur in ministerium mitti.

Ad primum ergo dicendum, quod aliqua operatio dupliciter dicitur intellectualis. Uno modo quasi in ipso intellectu consistens; ut contemplatio; & talis operatio non determinat sibi locum; immo, ut Augustinus dicit IV. de Trinit. (cap. xx. à med.) etiam nos, secundum quod aliquis etorum mente sapimus, non in hoc mundo sumus. Alio modo dicitur aliqua

ergo mittentur; eorum beatitudo minueretur: quod est inconveniens. Præterea. Ministerium est inferioris, unde dicitur Luc. xxi. Qui major est, qui recumbit, an ille qui ministrat nona qui recumbit? Sed Angelus sunt majores nobis ordine naturæ. Ergo non mittantur in ministerium nostrum.

Sed contra est quod dicitur Exod. xxxi. Ecce ego mittam Angelum meum, qui procedat te.

Respondeo dicendum, quod ex supradictis (quæst. cviii. art. 6. manifestum est quod aliqui Angelus in ministerium mittuntur à Deo. Ut enim supra dictum est (quæst. xliii. art. 1.) cum de missione divinarum personarum ageretur, ille mitti dicitur qui aliquo modo ab aliquo procedit, ut incipiat esse ubi prius non erat, vel ubi prius erat per alium modum. Filius enim, aut Spiritus Sanctus mitti dicitur ut à Patre procedens per originem; & incipit esse novo modo, id est per gratiam, vel naturam assumptam, ubi prius erat per Deitatis presentiam: Dei enim proprium est ubique esse, quia cum sit universalis agens, ejus virtus attingit omnia entia, unde est in omnibus rebus; ut supra dictum est (quæst. viii. art. 1.) Virtus autem Angelus, cum sit particulare agens, non attingit totum universum, sed sic attingit unum quod non attingit aliud: & ideo ita est hic, quod non alibi. Manifestum est autem per supradicta (quæst. cx. art. 1.) quod creatura corporalis per Angelos administratur. Cum igitur aliquid est hendum per aliquem Angelum circa aliquam creaturam corpoream, de novo applicatur Angelus illi corpori sua virtute; & sic Angelus de novo incipit ibi esse. Et hoc totum procedit ex imperio divino. Unde sequitur secundum præmissa quod Angelus à Deo mittatur. Sed actio quam Angelus missus exercet, procedit à Deo sicut à primo principio; cujus nutu, & auctoritate Angelus operatur; & in Deum reducitur sicut in ultimum finem: & hoc facit ratione ministerii: nam minister est sicut instrumentum (a) intelligens. Instrumentum autem ab alio movetur, & ejus actio ad aliud ordinatur: unde actiones Angelorum ministeria vocantur; & propter hoc dicuntur in ministerium mitti.

Ad primum ergo dicendum, quod aliqua operatio dupliciter dicitur intellectualis. Uno modo quasi in ipso intellectu consistens; ut contemplatio; & talis operatio non determinat sibi locum; immo, ut Augustinus dicit IV. de Trinit. (cap. xx. à med.) etiam nos, secundum quod aliquis etorum mente sapimus, non in hoc mundo sumus. Alio modo dicitur aliqua

ergo mittentur; eorum beatitudo minueretur: quod est inconveniens. Præterea. Ministerium est inferioris, unde dicitur Luc. xxi. Qui major est, qui recumbit, an ille qui ministrat nona qui recumbit? Sed Angelus sunt majores nobis ordine naturæ. Ergo non mittantur in ministerium nostrum.

Sed contra est quod dicitur Exod. xxxi. Ecce ego mittam Angelum meum, qui procedat te.

Respondeo dicendum, quod ex supradictis (quæst. cviii. art. 6. manifestum est quod aliqui Angelus in ministerium mittuntur à Deo. Ut enim supra dictum est (quæst. xliii. art. 1.) cum de missione divinarum personarum ageretur, ille mitti dicitur qui aliquo modo ab aliquo procedit, ut incipiat esse ubi prius non erat, vel ubi prius erat per alium modum. Filius enim, aut Spiritus Sanctus mitti dicitur ut à Patre procedens per originem; & incipit esse novo modo, id est per gratiam, vel naturam assumptam, ubi prius erat per Deitatis presentiam: Dei enim proprium est ubique esse, quia cum sit universalis agens, ejus virtus attingit omnia entia, unde est in omnibus rebus; ut supra dictum est (quæst. viii. art. 1.) Virtus autem Angelus, cum sit particulare agens, non attingit totum universum, sed sic attingit unum quod non attingit aliud: & ideo ita est hic, quod non alibi. Manifestum est autem per supradicta (quæst. cx. art. 1.) quod creatura corporalis per Angelos administratur. Cum igitur aliquid est hendum per aliquem Angelum circa aliquam creaturam corpoream, de novo applicatur Angelus illi corpori sua virtute; & sic Angelus de novo incipit ibi esse. Et hoc totum procedit ex imperio divino. Unde sequitur secundum præmissa quod Angelus à Deo mittatur. Sed actio quam Angelus missus exercet, procedit à Deo sicut à primo principio; cujus nutu, & auctoritate Angelus operatur; & in Deum reducitur sicut in ultimum finem: & hoc facit ratione ministerii: nam minister est sicut instrumentum (a) intelligens. Instrumentum autem ab alio movetur, & ejus actio ad aliud ordinatur: unde actiones Angelorum ministeria vocantur; & propter hoc dicuntur in ministerium mitti.

Ad primum ergo dicendum, quod aliqua operatio dupliciter dicitur intellectualis. Uno modo quasi in ipso intellectu consistens; ut contemplatio; & talis operatio non determinat sibi locum; immo, ut Augustinus dicit IV. de Trinit. (cap. xx. à med.) etiam nos, secundum quod aliquis etorum mente sapimus, non in hoc mundo sumus. Alio modo dicitur aliqua

actio intellectualis; quia est ab aliquo intellectu regulata, & imperata; & sic manifestum est quod operationes intellectuales interdum determinant sibi loca.

Ad secundum dicendum, quod cælum empyreum pertinet ad dignitatem Angelus secundum congruentiam quamdam: quia congruum est ut supremum corporum, naturæ quæ est supra omnia corpora, attribuat. Non tamen Angelus aliquid dignitatis accipit à cælo empyreo: & ideo quando actu non est in cælo empyreo, nihil ejus dignitati subtrahitur, sicut nec Regi, quando non actu sedet in regali solio, quod congruit ejus dignitati.

Ad tertium dicendum, quod in nobis exteriori occupatio puritatem contemplationis impedit: quia actio infimissimum sensitivæ vires, quarum actiones cum intenduntur, retardantur actiones intellectivæ virtutis. Sed Angelus per solam intellectualem operationem regulat suas actiones exteriores. Unde actiones exteriores in nullo impediunt ejus contemplationem: quia duarum actionum, quarum una est regula, & ratio alterius, una non impedit, sed juvat aliam. Unde Gregorius dicit in II. Mor. (cap. 11. circ. med.) quod Angelus non sic foras exeat, ut interne contemplationis gaudia priventur.

Ad quartum dicendum, quod Angelus in suis actionibus exterioribus ministrant principalter Deo, & secundario nobis: non quia nos sumus superiores eis, simpliciter loquendo; sed quia quilibet homo, vel Angelus, in quantum adhaerendo Deo sit unus spiritus cum Deo, est superior omni creatura. Unde Apostolus ad Philipp. 11. 3. dicit: Superiores sibi invicem arbitrantur.

ARTICULUS II.

Utrum omnes Angelus in ministerium mittantur.

II. dist. x. art. 1.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod omnes Angelus in ministerium mittantur. Dicit enim Apostolus ad Hebr. 1. 14. Omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi.

Præterea. Inter ordines supremus est ordo Seraphim, ut ex supradictis patet (quæst. cviii. art. 6.) Sed Seraphim est missus ad purgandum labia Prophetæ, ut habetur Is. vi. Ergo multo magis inferiores Angelus mittuntur.

Præterea. Divinæ personæ in infinitum excedunt omnes ordines Angelorum. Sed divinæ personæ mittuntur. Ergo multo magis quicumque supremi Angelus.

S. Th. Op. Tom. I.

(a) Al. non attenditur.

Præterea. Si superiores Angelus non mittuntur ad exteriora ministerium, hoc non est nisi quia superiores Angelus exequantur divina ministeria per inferiores. Sed cum omnes Angelus sint inæquales, ut supra dictum est (quæst. cviii. art. 3. arg. 1.) quilibet Angelus habet inferiorem Angelum, præter ultimum. Ergo solus ultimus Angelus mitteretur in ministerium: quod est contra id quod dicitur Daniel. vii. 10. Millia millium ministrabant ei.

Sed contra est quod Gregorius (hom. xxxiv. in Evang. à med.) dicit referens sententiam Dionysii. Superiora agmina usum exteriori ministerii nequaquam habent.

Respondeo dicendum, quod sicut ex supradictis patet (quæst. cx. art. 1.) hoc habet ordo divinæ providentiæ non solum in Angelis, sed etiam in toto universo, quod inferiora administrantur. Sed ab hoc ordine in rebus corporalibus aliquando ex divina dispensatione receditur, propter altiore ordinem, secundum scilicet quod expedit ad gratiæ manifestationem. Quod enim cæcus natus, fuit illuminatus, quod Lazarus fuit sulcatus, immediate à Deo factum est abique aliqua actione cælestium corporum. Sed & Angeli boni, & mali possunt aliquid in istis corporibus operari præter actionem cælestium corporum; condensando nubes in pluvias, & aliqua hujusmodi faciendo. Neque alicui debet esse dubium quin Deus immediate hominibus aliqua revelare possit non mediantibus Angelis, & superiores Angelus non mediantibus inferioribus.

Et secundum hanc considerationem quidam dixerunt, quod secundum communem legem superiores non mittuntur, sed inferiores tantum; sed ex aliqua dispensatione divina interdum etiam superiores mittuntur.

Sed hoc non videtur rationale, quia ordo angelicus (a) attenditur secundum dona gratiarum. Ordo autem gratiæ non habet alium superiorem ordinem, propter quem prætermitti debeat sicut prætermittitur ordo naturæ propter ordinem gratiæ. Considerandum est etiam, quod ordo naturæ in operatione miraculorum prætermittitur propter fidei confirmationem ad quam nihil valeret, si prætermittetur ordo angelicus, quia hoc à nobis percipi non posset. Nihil etiam est ita magnum in ministeriis divinis, quod per inferiores ordines exerceri non possit. Unde Gregorius dicit (hom. xxxiv. in Evang. ante med.) quod qui summa annuntiant, Archangeli vocantur. Hinc est quod ad Virginem Mariam Gabriel Archangelus mittitur: quod tamen fuit summum inter omnia divina ministeria, ut ibidem subditur. Et ideo

S. Th.

sum-

simpliciter dicendum est cum Dionysio (cap. xiiii. cæl. Hier.) quod superiores Angeli nunquam ad exterius ministerium mittuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut in missionibus divinarum personarum aliqua est visibilis, quæ attenditur secundum creaturam corpoream; & aliqua invisibilis quæ fit secundum spirituales effectus: ita in missionibus Angelorum aliqua dicitur exterior, quæ scilicet est ad aliquod ministerium circa corporalia exhibendum; & secundum hanc missionem non omnes mittuntur: alia est interior secundum intellectuales effectus, prout scilicet unus Angelus illuminat alium; & sic omnes Angeli mittuntur.

Vel aliter dicendum, quod Apostolus inducit illud ad probandum quod Christus fit major Angelis, per quos data est lex; ut sic ostendat excellentiam novæ legis ad veterem. Unde non oportet quod intelligatur nisi de Angelis ministerii, per quos data est lex.

Ad secundum dicendum, secundum Dionysium (loc. sup. cit.) quod ille Angelus qui missus est ad purgandum labia Prophetæ, fuit de inferioribus Angelis; sed dicitur esse Seraphim, id est incendens æquivoce, propter hoc quod venerat ad incendendum labia Prophetæ.

Vel dicendum, quod superiores Angeli communicant propria dona, à quibus denominantur, mediatis inferioribus Angelis. Sic igitur unus de Seraphim dicitur esse purgasse incendio labia Prophetæ, non quia hoc ipse immediate fecerit, sed quia inferior Angelus virtute ejus hoc fecerit; sicut Papa dicitur absolvere aliquem, etiam si per alium officium absolutionis impendat.

Ad tertium dicendum, quod divina personæ non mittuntur in ministerium, sed æquivoce mitti dicuntur, ut ex prædictis patet (in cor. art. & quæst. xl. i. i.).

Ad quartum dicendum, quod in divinis ministeriis est multiplex gradus. Unde nihil prohibet etiam inæquales Angelos immediate ad ministeria mitti; ita tamen quod superiores mittantur ad altiora ministeria, inferiores vero ad inferiora.

ARTICULUS III. 551

Utrum omnes Angeli qui mittuntur, assistant.

II. dist. x. art. 1.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod etiam Angeli qui mittuntur, assistant. Dicit enim Gregorius in hom. (xxxiv. in Evang. post med.) Mittuntur igitur Angeli, et assistunt; quia est circumscriptus est angelicus spiritus; summus tamen spiritus, qui Deus est, circumscriptus non est.

2. Præterea, Angelus Tobie in ministerium missus fuit. Sed tamen ipse dixit: *Ego sum Raphael Angelus, unus ex septem qui adstramus ante Deum*, ut habetur Tobie xiii. 15. Ergo Angeli qui mittuntur, assistunt.

3. Præterea, Quilibet Angelus beatus propinquior est Deo quam Satan. Sed Satan assistit Deo, secundum quod dicitur Job i. 6. *Cum assisterent filii Dei coram Domino, adfuit inter eos et Satan*. Ergo multo magis Angeli qui mittuntur in ministerium, assistunt.

4. Præterea, Si inferiores Angeli non assistunt, hoc non est nisi quia non immediate, sed per superiores Angelos divinas illuminationes recipiunt. Sed quilibet Angelus per superiorem divinas illuminationes suscipit, excepto eo qui est inter omnes supremus. Ergo solus supremus Angelus assistit: quod est contra illud quod habetur Dan. vii. 10. *Decies milles centena milia assistebant ei*. Ergo etiam illi qui ministrant, assistunt.

Sed contra est quod Gregorius dicit XVII. Moral. (cap. ix. à princ.) super illud Job xxv. *Nunquid est numerus militum eius?* Assistunt, inquit illæ Potestates quædam hominibus, nuntianda non exeunt. Ergo illi qui in ministerium mittuntur, non assistunt.

Respondeo dicendum, quod Angeli introducuntur assistentes, & ministrantes, ad similitudinem eorum qui alicui Regi famulantur: quorum aliqui semper ei assistunt, & ejus præcepta immediate audiunt; alii vero sunt ad quos præcepta regalia per assistentes nuntiantur, sicut illi qui administrationi civitatum præficiuntur: & hi dicuntur ministrantes, sed non assistentes.

Considerandum est ergo, quod omnes Angeli divinam essentiam immediate vident: & quantum ad hoc omnes, etiam qui ministrant, assistere dicuntur. Unde Gregorius dicit in II. Moralium (cap. 11. circ. med.) quod semper assistere, aut videre faciem Patris possunt qui ad ministerium exterius mittuntur pro nostra salute. Sed non omnes Angeli secreta divinorum mysteriorum in ipsa claritate divinæ essentiae percipere possunt; sed soli superiores, per quos inferioribus denuntiantur: & secundum hoc soli superiores, qui sunt primæ hierarchiæ, assistere dicuntur, cuius proprium dicit esse Dionysius (cap. vii. cæl. Hier. cir. med.) immediate à Deo illuminari.

Et per hoc patet solutio ad primum, & secundum, quæ procedunt de primo modo assistendi.

Ad tertium dicendum, quod Satan non dicitur assistisse, sed inter assistentes adfuisse describitur: quia, ut Gregorius dicit II. Moral. (cap. 11. circ. fin.) est beatitudinem perdidit, naturam tamen Angelis similem non amisit.

Ad quartum dicendum, quod omnes assistunt.

Assistentes aliqua immediate vident in claritate divinæ essentiae: & ideo totius primæ hierarchiæ proprium esse dicitur immediate illuminari à Deo; sed superiores eorum plura percipiunt quam inferiores, de quibus illuminant alios; sicut etiam inter eos qui assistunt Regi, plura scit de secretis Regis unus quam alius.

ARTICULUS IV. 552

Utrum Angeli secundæ hierarchiæ omnes mittantur.

II. dist. x. art. 3.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod Angeli secundæ hierarchiæ omnes mittantur. Angeli enim omnes vel assistunt, vel ministrant, secundum quod habetur Dan. vii. Sed Angeli secundæ hierarchiæ non assistunt: illuminantur enim per Angelos primæ hierarchiæ, sicut dicit Dionysius viii. cap. cæl. Hier. (ante med.) Omnes ergo Angeli secundæ hierarchiæ in ministerium mittuntur.

2. Præterea, Gregorius dicit XVII. Moral. (cap. ix.) quod plures sunt qui ministrant, quam qui assistunt. Sed hoc non esset, si Angeli secundæ hierarchiæ in ministerium non mitterentur. Ergo omnes Angeli secundæ hierarchiæ in ministerium mittuntur.

Sed contra est quod Dionysius dicit (cap. viii. cæl. Hier. à princ.) quod *Dominations sunt majores omni subjectione*. Sed mitti in ministerium ad subjectionem pertinet. Ergo Dominations in ministerium non mittuntur.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 1. hujus quæst.) mitti ad exterius ministerium proprie convenit Angelo, secundum quod ex divino imperio operatur circa aliquam creaturam corporealem: quod quidem pertinet ad executionem divini ministerii. Proprietates autem Angelorum eorum nominibus manifestantur, ut Dionysius dicit vii. & viii. cap. cæl. Hier. (in princ.) & ideo Angeli illorum ordinum ad exterius ministerium mittuntur ex quorum nominibus aliqua executio datur intelligi. In nomine autem *Dominacionum* non importatur aliqua executio, sed sola dispositio, & imperium de exequendis; sed in nominibus inferiorum ordinum intelligitur aliqua executio: nam Angeli, & Archangeli denominantur à denuntiando; Virtutes, & Potestates dicuntur per respectum ad aliquem actum: Principis etiam est, ut Gregorius dicit (hom. xxxiv. in Evang. circ. med.) inter alios operantes priorem esse. Unde ad hos (a) quiaque ordines pertinet in exterius ministerium mitti, non autem ad quatuor superiores.

S. Tom. Op. T. I.

(a) Al. quandoque. (b) In edit. Rom. deest multitudinem.

Ad primum ergo dicendum, quod *Dominations* computantur quidem inter Angelos ministrantes, non sicut excoquentes ministrantur, sed sicut disponentes, & mandantes quid per alios fieri debeat; sicut architecto in artificibus nihil manu operantur, sed solum disponent, & præcipiunt quid alii debeant operari.

Ad secundum dicendum, quod de numero assistentium, & ministrantium duplex ratio haberi potest. Gregorius enim dicit, plures esse ministrantes quam assistentes: intelligit enim quod dicitur, *Milia millium ministrabant ei*, non esse dictum multiplicative, sed partitive, ac si diceretur, *Milia de numero millium*: & sic ministrantium numerus ponitur indefinitus, ad significandum excessum; assistentium vero numerus finitus, cum subditur: *Et decies milles centena milia assistebant ei*. Et hoc procedit secundum rationem Platonicorum, qui dicebant, quod quanto aliqua sunt in primo principio propinquiora, tanto sunt minoris multitudinis, sicut quanto numerus est propinquior unitati, tanto est multitudine minor. Et hæc opinio salvatur quantum ad numerum ordinum, dum sex ministrant, & tres assistunt. Sed Dionysius ponit xiv. cap. cæl. Hier. quod multitudine Angelorum transcendit omnem materialem multitudinem; ut scilicet sicut corpora superiora transcendunt corpora inferiora magnitudinis quasi in immensum, ita superiores nature incorporeæ transcendant (b) multitudine omnes naturas corporeas: quia quod est melius, est magis à Deo intentum, & multiplicatum. Et secundum hoc, cum assistentes sint superiores ministrantibus, plures erunt assistentes quam ministrantes. Unde secundum hoc *Milia millium* leguntur multiplicative, ac si diceretur, *Milles milia*. Et quia *decies centena* sunt mille, si diceretur, *Decies centena milia*, daretur intelligi, quod tot essent assistentes, quot ministrantes. Sed quia dicitur, *Decies milles centena milia*, multo plures dicuntur assistentes quam ministrantes. Nec tamen hoc pro tanto dicitur, quia tantus solum sit Angelorum numerus, sed multo major, quia omnem materialem multitudinem excedit: quod significatur per multiplicationem maximorum numerorum supra scriptos, scilicet denarii, centenarii, millenarii, ut Dionysius ibidem dicit.

Zzz 2

QUÆST.

QUÆSTIO CXIII.

De custodia bonorum Angelorum, & impugnatione malorum,

in octo articulis divisa.

DEinde considerandum est de custodia bonorum Angelorum, & de impugnatione malorum; & circa primum queruntur octo. Primo, utrum homines ab Angelis custodiantur.

Secundo, utrum singulis hominibus singuli Angeli ad custodiam deputentur.

Tertio, utrum custodia pertineat solum ad ultimum ordinem Angelorum.

Quarto, utrum omni homini conveniat habere Angelum custodem.

Quinto, quando incipiat custodia circa hominem.

Sexto, utrum Angelus semper custodiat hominem.

Septimo, utrum doleat de perditione custoditi.

Octavo, utrum inter Angelos sit pugna ratione custodiz.

ARTICULUS I. 553

Utrum homines custodiantur ab Angelis.

II. dist. xi. quæst. 1. art. 1.

AD primum sic proceditur. Videtur quod homines non custodiantur ab Angelis. Custodes enim deputantur aliquibus, vel quia nesciunt, vel quia non possunt custodire seipsum, sicut pueri, & infirmi. Sed homo potest custodire seipsum per liberum arbitrium, & scit per naturalem cognitionem legis naturalis. Ergo homo non custoditur ab Angelo.

2. Præterea. Ubi adest fortior custodia, infirmior superfluere videtur. Sed homines custodiuntur à Deo, secundum illud Psalm. cxx. 4. *Non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israel.* Ergo non est necessarium quod homo custodiatur ab Angelo.

3. Præterea. Perditio custoditi redundat in negligentiam custodis: unde dicitur cuidam III. Reg. xx. 39. *Custodi virum istum: qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima ejus.* Sed multi homines quotidie pereunt, in peccatum cadentes, quibus Angeli subvenire possent, vel visibilibus apparendo, vel miracula faciendo, vel aliquo simili modo. Essent ergo negligentes Angeli, si eorum custodiz homines essent commisi: quod patet esse falsum. Non igitur Angeli sunt hominum custodes.

Sed contra est quod dicitur in Psalm. xc.

11. *Angeli suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.*

Respondendo dicendum, quod secundum rationem divinam providentiz hoc in rebus omnibus invenitur quod mobilia, & variabilia per immobilia, & invariabilia moventur, & regulantur; sicut omnia corporalia per substantias spirituales, & immobiles, & corpora inferiora per superiora, quæ sunt invariabilia secundum substantiam. Sed & nos ipsi regulamur circa conclusiones, in quibus possumus diversimode opinari, per principia, quæ invariabiliter tenemus. Manifestum est autem quod in rebus agendis cognitio, & affectus hominis multipliciter variari, & deficere possunt à bono: & ideo necessarium fuit quod hominibus Angeli ad custodiam deputarentur, per quos regularentur, & moverentur ad bonum.

Ad primum ergo dicendum, quod per liberum arbitrium potest homo aliquialiter malum vitare, sed non sufficienter: quia infirmatur circa affectum boni propter multiplices animæ passiones. Similiter etiam universalis cognitio naturalis legis, quæ homini naturaliter adest, aliquialiter dirigit hominem ad bonum, sed non sufficienter: quia in applicando universalia principia juris ad particularia opera contingit hominem multipliciter deficere. Unde dicitur Sap. ix. 14. *Cogitationes mortaliū timida, & incerta providentia vestra.* Et ideo necessaria fuit homini custodia Angeli.

Ad secundum dicendum, quod ad bonum operandum duo requiruntur. Primo quidem quod affectus inclinatur ad bonum; quod quidem fit in nobis per habitum virtutis moralis. Secundo autem quod ratio inveniat congruas vias ad perficiendum bonum virtutis; quod quidem Philosophus (Lib. X. Ethic. cap. viii. & Lib. VI. cap. xii.) attribuit prudentiz. Quantum ergo ad primum, Deus immediate custodit hominem, infundendo ei gratiam, & virtutes: quantum autem ad secundum, Deus custodit hominem sicut universalis instructor, cujus instructio ad hominem pervenit median- tibus Angelis, ut supra habitum est (quæst. cx. art. 1.)

Ad tertium dicendum, quod sicut homines à naturali instinctu boni discedunt propter passionem peccati; ita etiam discedunt ab instructione bonorum Angelorum, quæ fit invisibiliter per hoc quod homines illuminant ad bene agendum. Unde quod homines pereunt, non est imputandum negligentiz Angelorum, sed malitiz hominum. Quod autem aliquando præter legem communem hominibus visibilibus apparent, ex speciali Dei gratia est, sicut etiam præter ordinem naturæ miracula fiunt.

AR-

ARTICULUS II. 554

Utrum singuli homines à singulis Angelis custodiantur.

IV. dist. xix. quæst. 1. cor.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod non singuli homines à singulis Angelis custodiantur. Angelus enim est virtuosior quam homo. Sed unus homo sufficit ad custodiam multorum hominum. Ergo multo magis unus Angelus multos homines potest custodire.

2. Præterea. Inferiora reducuntur in Deum à superioribus per media, ut Dionysius dicit (cap. 111. eccl. Hier. in tit. de Sacerd. perf. in princ.) Sed cum omnes Angeli sint æquales, ut supra dictum est (quæst. cviii. art. 3. arg. 1.) solus unus Angelus est inter quem, & homines non est aliquis medius. Ergo unus Angelus solus est qui immediate custodit homines.

3. Præterea. Majores Angeli majoribus officiis deputantur. Sed non est majus officium custodire unum hominem quam alium; cum omnes homines natura sint pares. Cum ergo omnium Angelorum sit unus major alio, secundum Dionysium (cap. v. celest. Hier.) videtur quod diversi homines non custodiantur à diversis Angelis.

Sed contra est quod Hieronymus exponens illud Matth. xviii. *Angeli eorum in cælis, &c.* dicit (Lib. II. comment.) „ Magna est dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitate in custodiam sui Angelum delegatum.

Respondendo dicendum, quod singulis hominibus singuli Angeli ad custodiam deputantur. Cujus ratio est, quia Angelorum custodia est quædam executio divine providentiz circa homines. Providentia autem Dei aliter se habet ad homines, & ad alias corruptibiles creaturas, quia aliter se habent ad incorruptibiles. Homines enim non solum sunt incorruptibiles quantum ad communem speciem, sed etiam quantum ad proprias formas singulorum, quæ sunt animæ rationales: quod de aliis rebus corruptibilibus dici non potest. Manifestum est autem quod providentia Dei principaliter est circa illa quæ perpetuo manent; circa vero ea quæ transeunt, providentia Dei est, in quantum ordinat ipsa ad res perpetuas. Sic igitur providentia Dei comparatur ad singulos homines, sicut comparatur ad singula genera, vel species corruptibilium rerum. Sed secundum Gregorium (hom. xxxiv. in Evang. ante med.) diversi ordines deputantur diversis rerum generibus, puta *Portætes* ad arcendos demones, *Virtutes* ad miracula facienda in re-

(a) *Vulgata.* Dominus.

bus corporeis: & probabile est quod diversis speciebus rerum diversi Angeli ejusdem ordinis præficiantur. Unde etiam rationabile est ut diversi hominibus diversi Angeli ad custodiam deputentur.

Ad primum ergo dicendum, quod alicui homini adhibetur custos duplitem. Uno modo inquantum est homo singularis; & sic uni homini debetur unus custos, & interdum plures deputantur ad custodiam unius. Alio modo inquantum est pars alicujus collegii; & sic toti collegio unus homo ad custodiam præponitur; ad quem pertinet providere ea quæ pertinent ad unum hominem in ordine ad totum collegium, sicut sunt ea quæ exterius aguntur, de quibus alii aedificantur, vel scandalizantur. Angelorum autem custodia deputatur hominibus etiam quantum ad invisibilia, & occulta, quæ pertinent ad singulorum salutem secundum seipsum. Unde singulis hominibus singuli Angeli deputantur ad custodiam.

Ad secundum dicendum, quod sicut dicitur est (quæst. præc. art. 3.) Angeli primæ hierarchiæ omnes quantum ad aliqua illuminantur immediate à Deo: sed quedam sunt de quibus illuminantur superiores tantum immediate à Deo, quæ inferioribus revelant: & ideò etiam in inferioribus ordinibus considerandum est. Nam aliquis infimus Angelus illuminatur quantum ad quedam ab aliquo summo, & quantum ad aliqua ab eo qui immediate sibi præfertur. Et sic etiam possibile est quod aliquis Angelus immediate illuminet hominem, qui tamen habet aliquos Angelos sub se, quos illuminat.

Ad tertium dicendum, quod quamvis homines natura sint pares, tamen inæqualitas in eis invenitur, secundum quod ex divina providentia quidam ordinantur ad majus, & quidam ad minus, secundum illud quod dicitur Eccl. xxxiii. 11. *In multitudine disciplina* (a) *Dominus separavit eos; ex ipsis benedixit, & exaltavit... ex ipsis maledixit, & humiliavit.* Et sic majus officium est custodire unum hominem quam alium.

ARTICULUS III. 555

Utrum custodire homines pertineat solum ad infimum ordinem Angelorum.

II. dist. xi. quæst. 1. art. 2.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod custodire homines non pertineat solum ad infimum ordinem Angelorum. Dicit enim Chrysostomus (hom. ix. in Matth. à medi.) quod hoc quod dicitur Matth. xviii. 10. *Angeli eorum in cælis, &c.* intelligitur non de qui-

quibuscumque Angelis, sed de supereminenti- bus. Ergo supereminentes Angeli custodiunt homines.

2. Præterea, Apostolus ad Hebr. 1. 14. dicit, quod Angeli sunt in ministerio missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis: & sic videtur quod missio Angelorum ad custodiam hominum ordinetur. Sed quinque ordines in exteriori ministerio mittuntur, ut supra dictum est (quæst. præc. art. 4.) Ergo omnes Angeli quinque ordinum custodiæ hominum deputantur.

3. Præterea, Ad custodiam hominum maxime videtur esse necessarium arcere demones, quod maxime pertinet ad Potestates, secundum Gregorium (hom. xxxiv. in Evang. ante med.) & miracula facere, quod pertinet ad Virtutes. Ergo illi etiam ordines deputantur ad custodiam, & non solum infimus.

Sed contra est quod in Psalm. xc. custodia hominum attribuitur Angelis, quorum ordo est infimus, secundum Dionysium (cap. ix. cæl. Hier.)

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. præc. ad 1.) homini custodia dupliciter adhibetur. Uno modo custodia particularis, secundum quod hominibus singulis singuli Angeli ad custodiam deputantur: & talis custodia pertinet ad infimum ordinem Angelorum, quorum secundum Gregorium (loc. supr. cit.) est minima nuntiare. Hoc autem videtur esse minimum in officiis Angelorum, procurare ea que ad unius hominis salutem pertinent.

Alia vero est custodia universalis, & hæc multiplicatur secundum diversos ordines. Nam quanto agens fuerit universalis, tanto est superius.

Sic igitur custodia humanæ multitudinis pertinet ad ordinem Principatum, vel forte ad Archangelos, qui dicuntur Principes Angelorum. Unde, & Michael, quem Archangelum dicimus, unus de Principibus dicitur Dan. x. Ulterius autem super omnes naturas corporas habent custodiam Virtutes: & ulterius etiam super demones habent custodiam Potestates; & ulterius super bonos spiritus habent custodiam Principatus, vel Dominationes, secundum Gregorium (homil. xxxiv. in Evangel. ante medium.)

Ad primum ergo dicendum, quod verbum Chrysostomi potest intelligi, ut loquatur de supremis in ordine infimo Angelorum: quia ut Dionysius dicit (cap. xv. cæl. Hierarch. à med.) in quolibet ordine sunt primi, medii, & ultimi. Est autem probabile quod majores Angeli deputentur ad custodiam eorum qui sunt ad majorem gradum gloriæ à Deo electi.

Ad secundum dicendum, quod non om-

nes Angeli qui mittuntur, habent particularem custodiam super singulos homines; sed quidam ordines habent universalem custodiam, magis vel minus, ut dictum est (in fol. præc.)

Ad tertium dicendum, quod etiam inferiores Angeli exercent officia superiorum, in quantum aliquid de dono eorum participant, & se habent ad superiores sicut executores virtutis eorum: & per hunc modum etiam omnes Angeli infimi ordinis possunt & arcere demones, & miracula facere.

ARTICULUS IV. 556

Utrum omnibus hominibus Angeli ad custodiam deputentur.

II. dist. xi. quæst. 1. art. 2.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod non omnibus hominibus Angeli ad custodiam deputentur. Dicitur enim de Christo Philipp. 11. 7. quod est in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Si igitur omnibus hominibus Angeli ad custodiam deputantur, etiam Christus Angelum Custodem habuisset. Sed hoc videtur inconveniens; cum Christus sit major omnibus Angelis. Non ergo omnibus hominibus Angeli ad custodiam deputantur.

2. Præterea, Omnium hominum primus fuit Adam. Sed sibi non compererat habere Angelum custodem, ad minus in statu innocentie, quia tunc nullis periculis angustiabatur. Ergo Angeli non præficiuntur ad custodiam omnibus hominibus.

3. Præterea, Hominibus Angeli ad custodiam deputantur, ut per eos manuducantur ad vitam æternam, & ut incitentur ad bene operandum, & muniuntur contra insultus demonum. Sed homines præcisi ad damnationem, nunquam perveniunt ad vitam æternam: infideles etiam, etsi interdum bona opera faciant, non tamen bene faciunt, quia non recta intentione faciunt: fides enim intentionem dirigit, ut Augustinus dicit (in præfat. in Psalm. xxxi. circ. med.) Antichristi etiam adventus erit secundum operationem Satane, ut dicitur II. Thessal. 11. Non ergo omnibus hominibus Angeli ad custodiam deputantur.

Sed contra est auctoritas Hieronymi supra inducta (art. 2. huj. quæst. in arg. sed cont.) qui dicit, quod unaquæque anima ad sui custodiam habet Angelum deputatum.

Respondeo dicendum, quod homo in statu vitæ istius constituitur est quasi in quadam via, qua debet tendere ad patriam. In qua quidem via multa pericula homini im-

minent tum ab interiori, tum ab exteriori, secundum illud Psalm. cxli. 4. In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. Et ideo sicut hominibus per viam non tutam ambulantibus dantur custodes, ita & cubiter homini, quando viator est, custos Angelus deputatur. Quando autem jam ad terminum viæ pervenerit, jam non habebit Angelum custodem; sed habebit in regno Angelum congreantem, in inferno demones punientem.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus, secundum quod homo, immediate regulabatur à Verbo Dei: unde non indigebat custodia Angelorum: & iterum secundum animam erat comprehensor, sed ratione passibilitatis corporis erat viator. Et secundum hoc non debebatur ei Angelus custos tamquam superior, sed magis minister, tamquam inferior. Unde dicitur Matth. 11. quod accesserunt Angeli, & ministrabant ei.

Ad secundum dicendum, quod homo in statu innocentie non patebatur aliquod periculum ab interiori, quia interioris erant omnia ordinata, ut supra dictum est (quæst. xcvi. art. 4. ad 3.) sed imminabat ei periculum ab exteriori propter insidias demonum, ut rei probavit eventus: & ideo indigebat custodia Angelorum.

Ad tertium dicendum, quod sicut præcisi, & infideles, & etiam Antichristi non privantur interiori auxilio naturalis rationis; ita etiam non privantur exteriori auxilio totius naturæ humanæ divinitus concessio, scilicet custodia Angelorum; per quam etsi non juventur quantum ad hoc quod vitam æternam bonis operibus mereantur, juvantur tamen quantum ad hoc quod ab aliquibus malis retrahuntur, quibus & sibiipsis, & aliis nocere possent. Nam & ipsi demones ardentur per bonos Angelos, ne noceant quantum volunt. Et similiter Antichristus non tantum nocebit quantum voluit.

ARTICULUS V. 557

Utrum Angelus deputetur homini ad custodiam à sua nativitate.

AD quintum sic proceditur. Videtur quod Angelus non deputatur homini ad custodiam à sua nativitate. Angeli enim mittuntur in ministerium propter eos qui hereditatem salutis capiunt, ut Apostolus ad Hebr. 1. 14. dicit. Sed homines incipiunt hereditatem capere salutis quando baptizantur. Ergo Angelus deputatur homini ad custodiam a tempore baptismi, & non a tempore nativitatis.

2. Præterea, Homines ab Angelis custodiuntur, in quantum ab eis illuminantur per modum doctrinæ. Sed pueri mox nati non

sunt capaces doctrinæ, quia non habent usum rationis. Ergo pueri mox nati non deputantur Angeli custodes.

3. Præterea, Pueri in materno utero existentes habent animam rationalem aliquo tempore, sicut & post nativitatem ex utero. Sed cum sunt in materno utero, non deputantur eis Angeli ad custodiam, ut videtur: quia neque etiam ministri Ecclesiæ eos sacramentis imbuunt. Non ergo statim à nativitate hominibus Angeli custodiam deputantur.

Sed contra est quod Hieronymus dicit (loc. cit. art. 2. huj. quæst. in arg. sed cont.) quod unaquæque anima ab ortu nativitatis habet in custodia sui Angelum deputatum.

Respondeo dicendum, quod, sicut Origenes dicit super Matth. (hom. vii. ad fin.) super hoc est duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod Angelus ad custodiam hominis deputatur à tempore baptismi; alii vero, quod à tempore nativitatis.

Et hanc opinionem Hieronymus (loc. mox cit.) approbat, & rationabiliter. Beneficia enim quæ dantur homini divinitus, ex eo quod est Christianus, incipiunt à tempore baptismi, sicut perceptio Eucharistiæ, & alia hujusmodi. Sed ea que providentur homini à Deo, in quantum habet naturam rationalem, ex tunc ei exhibentur ex quo nascendo talem naturam accipit: & tale beneficium est custodia Angelorum, ut ex præmissis patet (art. 1. & 4. hujus quæst.) Unde statim à nativitate habet homo Angelum ad sui custodiam deputatum.

Ad primum ergo dicendum, quod Angeli mittuntur in ministerium, efficaciter quidem propter eos solos qui hereditatem capiunt salutis, si consideretur ultimus effectus custodiæ, qui est perceptio hereditatis; nihilominus tamen & aliis ministerium Angelorum non subtrahitur: quamvis enim in eis hanc efficaciam non habeat, quod perducantur ad salutem, efficaciam tamen est circa eos Angelorum ministerium, in quantum à multis malis retrahuntur.

Ad secundum dicendum, quod officium custodiæ ordinatur quidem ad illuminationem doctrinæ, sicut ad ultimum, & principalem effectum; nihilominus tamen multos alios effectus habet, qui pueris competunt, scilicet arcere demones, & alia nocumenta tam corporalia, quam spiritalia prohibere.

Ad tertium dicendum, quod puer, quando est in materno utero, non totaliter est à matre separatus; sed per quamdam colligationem est quoddammodo adhuc aliquid ejus, sicut & fructus pendens in arbore est aliquid arboris. Et ideo probabiliter dici potest, quod Angelus qui est in custodia matris, custodiat prolem in matris utero existentem.

Sed

Sed in natiuitate, quando separatur à matre, Angelus ei ad custodiam deputatur, ut Hieronymus dicit (loc. in argum. sed contra citato.)

ARTICULUS VI. 558

Utrum Angelus custos quandoque deferat hominem.

I. disp. xi. quæst. 1. art. 4.

AD sextum sic proceditur. Videtur quod Angelus custos quandoque deferat hominem cuius custodiæ deputatur. Dicitur enim Hier. 11. 9. ex persona Angelorum: *Curauimus Babilonem, & non est curata: derelinquamus ergo eam: & II. v. 5. Auferam septem ejus, & erit (a) in concalcationem: Glossa (interlinearis), idest Angelorum custodiam.*

2. Præterea. Principalis custodit Deus quam Angelus. Sed Deus aliquando hominem derelinquit, secundum illud Psal. xxi. 1. *Deus, Deus meus respice in me, quare me dereliquisti?* Ergo multo magis Angelus custos hominem derelinquit.

3. Præterea. Sicut dicit Damascenus (Lib. II. orth. Fid. cap. 111. circ. med.) *Angeli, cum sunt hic uoluntatem, non sunt in celo.* Sed aliquando sunt in celo. Ergo aliquando nos derelinquunt.

Sed contra. Demone nos semper impugnant, secundum illud I. Petr. v. 8. *Aduersarius uester diabolus, tamquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret.* Ergo multo magis boni Angeli semper nos custodiunt.

Respondeo dicendum, quod custodia Angeli, ut ex supradictis patet (art. 2. hujus quæst.) est quædam executio diuinæ providentiæ circa homines facta. Manifestum est autem quod nec homo, nec res aliqua totaliter diuinæ providentiæ subtrahitur. In quantum enim aliquid participat de esse, in quantum subditur universali providentiæ entium. Sed in quantum Deus secundum ordinem suæ providentiæ dicitur hominem derelinquere, in quantum permittit hominem pati aliquem defectum vel pœnæ, vel culpæ. Similiter etiam dicendum est, quod Angelus custos numquam totaliter dimittit hominem; sed ad aliquid interdum eum dimittit, prout scilicet non impedit quin subdatur alicui tribulationi, vel etiam quin cadat in peccatum, secundum ordinem diuinorum iudiciorum. Et secundum hoc Babylon, & domus Israel ab Angelis derelictæ dicuntur, quia Angeli earum custodes non impederunt quin tribulationibus subderentur.

Et per hoc patet solutio ad primum, & secundum.

(a) *Fulgata* in direptionem.

Ad tertium dicendum, quod Angelus, etsi interdum derelinquit hominem loco, non tamen derelinquit eum quantum ad effectum custodiæ: quia etiam cum est in celo, cognoscit quid circa hominem agatur; nec indiget mora temporis ad motum localem, sed statim potest adesse.

ARTICULUS VII. 559

Utrum Angeli doleant de malis eorum quos custodiunt.

II. disp. xi. quæst. 1. art. 5.

AD septimum sic proceditur. Videtur quod Angeli doleant de malis eorum quos custodiunt. Dicitur enim Isai. xxxiii. 7. *Angeli pacis amare stebunt.* Sed stetus est signum doloris, & tristitiæ. Ergo Angeli tristantur de malis hominum quos custodiunt.

2. Præterea. Tristitia est, ut Augustinus dicit (Lib. XIV. de civ. Dei. cap. xv. à med.) *de his que nobis nolentibus accidunt.* Sed perditio hominis custoditi est contra uoluntatem Angeli custodis. Ergo tristantur Angeli de perditione hominum.

3. Præterea. Sicut gaudio contrariatur tristitia, ita pœnitentiæ contrariatur peccatum. Sed Angeli gaudent de peccatore pœnitentiæ agente, ut habetur Luc. xv. Ergo tristantur de iusto in peccatum cadente.

4. Præterea. Super illud Num. xviii. *Quicquid offerunt primitiarum &c.* dicit Glossa ord. Origenis: „Trahantur Angeli in iudicium, utrum ex ipsorum negligentia, an hominum ignavia lapsi sint.“ Sed quilibet rationabiliter dolet de malis propter quæ in iudicium tractus est. Ergo Angeli dolent de peccatis hominum.

Sed contra. Ubi est tristitia, & dolor, non est perfecta felicitas: unde dicitur Apocalypsis xxi. 4. *Mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque ulius dolor.* Sed Angeli sunt perfecte beati. Ergo de nullo dolent.

Respondeo dicendum, quod Angeli non dolent neque de peccatis, neque de pœnis hominum. Tristitia enim, & dolor, secundum Augustinum (loc. cit. in arg. 2.) non est nisi de his quæ contrariantur uoluntati. Nihil autem accidit in mundo quod sit contrarium uoluntati Angelorum, & aliorum beatorum; quia uoluntas eorum totaliter inheeret ordini diuinæ iustitiæ. Nihil autem fit in mundo nisi quod per diuinam iustitiæ sit, aut permittitur. Et ideo, simpliciter loquendo, nihil fit in mundo contra uoluntatem beatorum. Ut enim Philosophus dicit in III. Ethic. (cap. 1. ad fin.) illud dicitur simpliciter.

placiter uoluntarium quod aliquis uult in particulari, secundum quod agitur, consideratis scilicet omnibus que circumstant, quamuis in generali consideratum non esset uoluntarium; sicut nauis non uult projectionem mercium in mare, absolute & uniuersaliter considerando, sed imminente periculo salutis, hoc uult: unde magis est hoc uoluntarium quam inuoluntarium, ut ibidem dicitur. Sic igitur Angeli peccata, & pœnas hominum, uniuersaliter & absolute loquendo, non uolunt; uolunt tamen quod circa hoc ordo diuinæ iustitiæ seruetur, secundum quam quidam pœnis subduntur, & peccare permittuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod uerbum illud Isaiæ potest intelligi de Angelis, idest nuntiis Ezechie, qui steterunt propter uerba Rapfacis, de quibus habetur Isai. xxxvi. 1. & hoc secundum litteralem sensum. Secundum uero allegoricum Angeli pacis sunt Apostoli, & Prædicatores, qui stent pro peccatis hominum. Si uero secundum sensum analogicum exponatur de Angelis bonis, tunc metaphorice erit locutio, ad designandum quod Angeli uolunt in uniuersali hominum salutem. Sic enim Deo, & Angelis huiusmodi pœniones attribuantur.

Ad secundum patet solutio per ea que dicta sunt (in corp. art.)

Ad tertium dicendum, quod tam in pœnitentiâ hominum, quam in peccato manet una ratio gaudii Angelis, scilicet impletio ordinis diuinæ providentiæ.

Ad quartum dicendum, quod Angeli ducuntur in iudicium pro peccatis hominum, non quasi rei, sed quasi testes, ad convincendum homines de eorum ignauia.

ARTICULUS VIII. 560

Utrum inter Angelos possit esse pugna, seu discordia.

II. disp. xi. quæst. 1. art. 5.

AD octauum sic proceditur. Videtur quod inter Angelos non possit esse pugna, seu discordia. Dicitur enim Job xxv. 2. *Qui facit concordiam in sublimibus.* Sed pugna opponitur concordia. Ergo in sublimibus Angelis non est pugna.

2. Præterea. Ubi est perfecta caritas, & iusta prælatio, non potest esse pugna. Sed hoc totum est in Angelis. Ergo in Angelis non est pugna.

3. Præterea. Si Angeli dicuntur pugnare pro eis quos custodiunt, necesse est quod unus Angelus foueat unam partem, & alius aliam. Sed si una pars habeat iustitiam, constat quod alia pars habeat iniustitiam. Ergo sequitur quod

S. Thom. Op. Tom. I.

(a) *Ita plures eod. cum Alcan. & edidi: fere omnes. Al. Scientiam, item providentiam.*

Angelus bonus sit fautor iniustitiæ: quod est inconueniens. Ergo inter bonos Angelos non est pugna.

Sed contra est quod dicitur Dan. x. 13. ex persona Gabrielis: *Princeps regni Persarum resistit mihi uiginti & unum diebus.* Hic autem princeps Persarum erat Angelus regno Persarum in custodiam deputatus. Ergo unus Angelus resistit alii; & sic inter eos est pugna.

Respondeo dicendum, quod ista quæstio mouetur occasione horum uerborum Danielis. Quæ quidem Hieronymus exponit (in illa uerba relata in arg. *Sed contra*) dicens, principem Regni Persarum esse Angelum qui se opposuit liberationi populi Israelitici, pro quo Daniel orabat, Gabriele presente ejus Deo presentante. Hæc autem prescientia potuit fieri, quia princeps aliquis dæmonum Judæos in Persidem ductos ad peccatum induxerat, per quod impeditum præstabatur orationi Danielis pro eodem populo deprecantis.

Sed secundum Gregorium XVII. Mor. (cap. vii. ante med.) *Princeps Regni Persarum bonus Angelus fuit custodie regni illius deputatus.*

Ad uidentium igitur, qualiter unus Angelus alteri resistere dicitur, considerandum est, quod diuina iudicia circa diuersa regna, & diuersos homines per Angelos exercentur. In suis autem actionibus Angeli per diuinam (a) sententiam regulantur. Confititur autem quandoque quod in diuersis regnis, uel in diuersis hominibus contraria merita, uel demerita inueniuntur, ut unus alteri subdatur, aut præsit. Quid autem super hoc ordo diuinæ sapientiæ habeat, cognoscere non possunt, nisi Deo reuelante: unde necesse habent super his sapientiam Dei consulere. Sic igitur, in quantum de contrariis meritis, & sibi repugnantibus diuinam consulunt uoluntatem, resistere sibi inuicem dicuntur; non quia sint eorum contrariæ uoluntates (cum in hoc omnes concordent quod Dei sententiæ impleantur); sed quia ea de quibus consulunt, sunt repugnantia. Et per hoc patet solutio ad objecta.

QUÆSTIO CXIV.

De dæmonum impugnatione,

in quinque articulis diuisa.

DEinde considerandum est de impugnatione dæmonum: & circa hoc quaeruntur quinque.

Primo, utrum homines à dæmonibus impugnentur.

Secundo, utrum tentare sit proprium diaboli.

Tertio, utrum omnia peccata hominum ex impugnatione, siue tentatione dæmonum proueniant.

Aaaa

Quar-